

Roma Medeniyeti

Giriş

- **Tanım ve Kapsam:** Roma Medeniyeti, M.Ö. 8. yüzyılda İtalya'nın Latium bölgesindeki küçük bir şehir devletinden (Roma) başlayarak, Akdeniz havzasını kontrol eden, Batı dünyasının hukuki, siyasi ve kültürel temellerini atan kadim bir uygarlıktır.
- **Dönem Aralığı:** Yaklaşık M.Ö. 753 (Kuruluş Efsanesi) ile M.S. 476 (Batı Roma'nın Yıkılışı) arasındaki bin yılı aşkın süreyi kapsar. Doğu Roma/Bizans İmparatorluğu'nun 1453'e kadar devam eden varlığı, bu mirasın uzantısıdır.
- **Temel Özellikler:**
  - Yunan kültüründen yoğun ilham almasına rağmen, pratik zekası ve mühendislik başarılarıyla öne çıkmıştır.
  - Hukuk sisteminin gelişimi, askeri disiplini ve merkezi idare yeteneğiyle benzersizdir.

- Yunanlarla birlikte Batı'nın kültürel temeli olan "Klasik Antikite"nin bir parçasıdır.

Tarihi Gelişmeler / Kronoloji

Roma tarihi, üç ana siyasi dönemde incelenir:

1. Krallık Dönemi (MÖ 753 – MÖ 510)

- **Kuruluş Efsanesi:** Efsaneye göre, MÖ 753'te ikiz kardeşler Romulus ve Remus tarafından Palatinus Tepesi'nde kurulmuştur. Romulus, ilk kral olarak kabul edilir. Efsaneye göre, ikiz kardeşler Romulus ve Remus, savaş tanrısı Mars ile Alba Longa kral soyundan Rhea Silvia'nın çocuklarıdır. Kral Amulius, tahtını korumak için ikizleri öldürtmek ister, ancak bebekler Tiber Nehri'ne bırakılır ve bir dişi kurt tarafından bulunarak emzirilir. Daha sonra bir çoban tarafından büyütülen kardeşler, büyüdüklerinde kökenlerini öğrenir ve Amulius'u devirirler. Yeni bir şehir kurmaya karar verirler, ancak kentin yeri konusunda tartışmaya girerler. Bu kavga sonucunda Romulus, Remus'u öldürür ve

şehrin adını kendi adından alarak Roma koyar. Böylece Roma'nın efsanevi kuruluşu Romulus'la başlar.

- **Yönetim:** Şehir devleti, 7 kral tarafından yönetilmiştir. Son krallar (örneğin Tarquinius Superbus), Etrüsk kökenliydi.
- **Sınıfların Oluşumu:** Patriciler (soylular, ilk yerleşimcilerin torunları) ve Plebler (halk, sonradan gelenler) sınıfları ortaya çıkmıştır.

2. Cumhuriyet Dönemi (MÖ 510 – MÖ 27)

- **Yönetim Biçimi:** Monarşi yerine, yetkilerin Senato, Konsüller ve Halk Meclisleri arasında bölündüğü karma bir yönetim kurulmuştur.
- **İtalya'nın Fethi:** Çevresindeki Latin şehir devletlerini ve Etrüskleri yenerek, MÖ 3. yüzyılın ortalarına kadar tüm İtalya Yarımadası'na egemen olmuştur.
- **Pön Savaşları (MÖ 264-146):**
  - Batı Akdeniz'e hakim olmak için Kuzey Afrika'daki Kartaca ile yapılan üç büyük savaştır.

- **Örnek:** İkinci Pön Savaşı'nda (MÖ 218-201), Kartacalı General Hannibal, filleriyle Alpleri aşarak İtalya'ya inmiş, ancak Roma nihayetinde Kartaca'yı Scipio Africanus komutasında yenmiştir.
- **Akdeniz Egemenliği:** Makedonya ve Selevkos İmparatorlukları'nın yenilmesiyle Yunanistan ve Anadolu'ya yayılarak Akdeniz'in tek hakimi haline gelmiştir (**Mare Nostrum**).
- **İç Savaşlar ve Reformlar:** Gracchus kardeşlerin toprak reformu girişimleri (MÖ 133-121) ve Marius ile Sulla arasındaki iç savaşlar yaşanmıştır.
- **Sezar'ın Yükselişi:** Gaius Jül Sezar'ın Galya'yı fethi, askeri gücünü artırması ve ardından Rubicon Nehri'ni geçerek (MÖ 49) Roma'yı ele geçirmesi, Cumhuriyeti sona erdiren kritik olaylardır.

3. İmparatorluk Dönemi (MÖ 27 – MS 476)

- **Kuruluş:** Sezar'ın yeğeni Oktavianus (Augustus), MÖ 27'de Senato'dan aldığı yetkilerle ilk imparator olmuş ve "Augustus" (Yüce Olan) unvanını almıştır.

- **Pax Romana (Roma Barışı):** MÖ 27 - MS 180 yılları arasındaki dönemdir. İmparatorluğun en geniş, istikrarlı ve refah içinde olduğu çağdır.
- **Genişleme:** İmparatorluk, en geniş sınırlarına İmparator Traianus (MS 98-117) döneminde ulaşmıştır (Mezopotamya, Dacia ve Arap Yarımadası'nın bir kısmı).
- **Bölünme ve Çöküş:**
  - MS 286'da Diocletianus döneminde yönetim kolaylığı için Batı ve Doğu olarak ayrıldı.
  - MS 395'te İmparator Theodosius'un ölümüyle kalıcı olarak ikiye bölündü.
  - **Batı Roma'nın Yıkılışı:** MS 476'da Germen komutan Odoacer'in son imparator Romulus Augustulus'u tahttan indirmesiyle sona erdi.

Coğrafya ve Çevre

- **Başlangıç Konumu:** Tiber Nehri üzerindeki 7 tepe (Palatinus, Capitolinus, Aventinus vb.) üzerine kurulmuştur. Bu konum, nehir ticaretini kontrol etmeye ve savunmaya elverişliydi.

- **Maksimum Yayılım:** Avrupa (Britanya ve Galya dahil), Kuzey Afrika (Mısır'dan Moritanya'ya) ve Orta Doğu'yu (Anadolu, Suriye, Filistin) kapsayan devasa bir alana yayılmıştır.
- **Çevresel Etkileşim:**
  - **Doğal Kaynaklar:** Verimli İtalya ovaları, zeytin ve üzüm yetiştiriciliğini desteklemiştir.
  - **Madencilik:** İmparatorluk çapında demir, bakır ve özellikle İspanya'da gümüş madenciliği yoğundu, bu da endüstriyel kirliliğe yol açtığına dair arkeolojik kanıtlara sahiptir.
  - **Altyapı:** Coğrafyayı dönüştüren en önemli unsurlar; **Via Appia** gibi anıtsal yollar ve **Su Kemerleri** ile imparatorluğun her köşesine ulaşım ve temiz su sağlanmasıdır.

Siyasi ve Sosyal Yapı

Siyasi Yapı (Cumhuriyet Dönemi Odaklı)

- **Senato:** En güçlü kurumdu. Soylular (Patriciler) ve eski memurlardan oluşur, kanunları onaylar, maliyeyi denetler ve dış siyaseti belirlerdi.

- **Konsüller:** Yürütme organı. Yılda bir kez seçilen iki Konsül, orduya komuta eder ve devleti yönetirdi. Birinin kararı diğerini veto edebilirdi (**veto** kelimesi Latince kökenlidir).
- **Halk Meclisleri (Comitia):** Pleblerin siyasi hak mücadelesi sonucunda kurulan **Plebler Meclisi** (Concilium Plebis), pleb meclis kararları (**Plebisit**) alma hakkı kazanmıştır.
- **Magistralar (Memurlar):** Censor (nüfus sayımı ve ahlak denetimi), Praetor (yargıç), Quaestor (maliye) ve Aedile (şehir işleri) gibi çeşitli memurluklar mevcuttu.

Sosyal Yapı

- **Patricii (Soylular):** Roma'nın kurucu ailelerinin üyeleri. Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında tüm siyasi haklara sahiptiler.
- **Plebeii (Halk):** Çoğunluğu oluşturan tüccar, çiftçi ve zanaatkarlar. Uzun mücadeleler sonunda siyasi eşitlik kazandılar (örneğin Tribunus Plebis - Halk Temsilciliği makamı).

- **Equites (Atlı Sınıf/Şövalyeler):** Ekonomik zenginlikleriyle öne çıkan, devlet ihaleleri ve vergi toplama işleriyle uğraşan sermaye sınıfı.
- **Köleler:** Roma ekonomisinin bel kemiği idi. Savaş esirleri, borçlular veya köle tacirliği yoluyla elde edilirdi.
  - **Tarihsel Anlatı:** Spartacus'ün Köle İsyanı (MÖ 73-71), Roma'nın köleliğe ne kadar bağımlı olduğunun ve kölelerin potansiyel tehlikesinin somut bir örneğidir.
- **Patron-Client (Koruyucu-Müvekkil) Sistemi:** Güçlü bir Patrona (koruyucu) bağlı olan Client (müvekkil) arasındaki hiyerarşik ilişki, Roma toplumunun temel sosyal bağlarından biriydi.

Ekonomi ve Üretim

- **Tarım: Latifundia** adı verilen büyük tarım işletmeleri köle emeği ile işletilirdi. Tahıl, zeytin ve bağcılık temel üretim alanlarıydı. Eyaletlerden gelen tahıl (özellikle Mısır ve Kuzey Afrika), Roma halkının gıda ihtiyacını karşılardı.
- **Ticaret:**

- **Altyapı:** Gelişmiş yol ve limanlar (Ostia gibi) sayesinde iç ve dış ticaret zirveye ulaşmıştır.
- **İthalat:** İpek (Çin'den), baharat (Hindistan'dan), köleler ve egzotik hayvanlar.
- **İhracat:** Şarap, zeytinyağı, metal eşyalar ve seramik (Terra Sigillata).
- **Para Sistemi:** Altın (Aureus) ve Gümüş (Denarius) paralar, imparatorluğun geniş ticaret ağı boyunca standart olarak kullanılmıştır.
- **Devlet Gelirleri:** Eyaletlerden toplanan vergiler (tahıl, altın, gümüş), maden işletmeleri ve gümrük gelirleri (Portorium).

Kültür ve Din

Kültür

- **Dil: Latince,** Batı Roma'nın ve modern dillerin temelidir. Yönetim, hukuk ve ordunun resmi diliydi.
- **Edebiyat:** Roma edebiyatının Altın Çağı, Augustus döneminde yaşanmıştır.

- **Şairler:** Vergilius (Aeneis destanı), Ovidius (Dönüşümler/Metamorphoses), Horatius.
- **Tarihçiler:** Livius (Roma Tarihi), Tacitus (Annales).
- **Felsefe:** Yunan felsefesini, özellikle **Stoacılığı** (Seneca, Marcus Aurelius) benimseyip, pratik ve etik odaklı bir biçimde uygulamışlardır.

Din

- **Politeizm (Çok Tanrıçılık):** Başlangıçta Latin ve Etrüsk tanrıları varken, sonraları Yunan tanrıları Latin isimleriyle özdeşleştirilerek benimsenmiştir:
  - Jüpiter (Zeus) - Baş Tanrı
  - Juno (Hera) - Kraliçe Tanrıça
  - Mars (Ares) - Savaş Tanrısı
- **İmparator Kültü:** İmparatorluk döneminde bazı imparatorlar (Augustus'tan itibaren) tanrılaştırılmış ve imparatorluk birliğini sağlamak amacıyla tapınılmıştır.
- **Hristiyanlık:** Başlangıçta baskı görmesine rağmen, hızla yayılmıştır.

- **Milano Fermanı (MS 313):** İmparator Konstantin tarafından Hristiyanlık serbest bırakıldı.
- **Devlet Dini:** İmparator Theodosius (MS 380) Hristiyanlığı İmparatorluğun resmi dini ilan etti.

Bilim ve Teknoloji

- **Mühendislik Harikaları:** Roma'nın en büyük başarısı pratik bilim ve mühendisliktir.
  - **Beton (Opus Caementicium):** Volkanik kül (pozzolana) içeren, deniz suyu altında bile sertleşebilen ve anıtsal yapılara dayanıklılık sağlayan beton benzeri bir malzeme.
  - **Örnek: Panteon'un Kubbesi,** 43 metrelik açıklığı ve hala ayakta durmasıyla beton teknolojisinin zirvesidir.
  - **Yer Altı Kanalizasyonu:** Roma'daki **Cloaca Maxima**, dünyanın en eski ve en gelişmiş kanalizasyon sistemlerinden biriydi.

- **Hukuk Bilimi: Corpus Iuris Civilis** (Justinianus Kanunnamesi), Roma hukukunun derlemesidir ve "Masumiyet Karinesi" (suçluluğu kanıtlanana kadar masum sayılma) gibi temel ilkeleri günümüze taşımıştır.
- **Tıp:** Galen gibi önemli hekimler, insan anatomisi ve cerrahi alanında çalışmalar yapmışlardır.
- **Takvim:** Jül Sezar tarafından MÖ 46'da yürürlüğe konulan ve astronomik hesaplamalara dayanan **Jülyen Takvimi** modern takvimin temelini oluşturmuştur.

Askeri Yapı ve Strateji

- **Lejyonlar:** Roma ordusunun temel birimiydi (yaklaşık 5.000-6.000 ağır piyade). Yüksek disiplinli, profesyonel ve organize bir yapıya sahipti. Her lejyonun kendine ait sancağı ve numarası vardı.
- **Askeri Teçhizat ve Taktikler:**
  - **Gladius:** Kısa saplı etkili kılıç.
  - **Pilum:** Atıldıktan sonra eğilen (kullanılamaz hale gelen) ağır cirit.

- **Kaplumbağa Formasyonu (Testudo):** Düşman oklarından korunmak için kalkanların kenetlenmesiyle oluşturulan savunma taktiği.
- **Askeri Strateji:**
  - **Limes:** İmparatorluğun kuzey sınırları boyunca inşa edilen tahkimatlı sınır savunma hattı. Britanya'daki **Hadrian Duvarı**, bu sistemin en somut örneğidir.
  - **İnşaatçı Ordu:** Lejyonerler sadece savaşçı değil, aynı zamanda yol, köprü ve kale inşa eden kalifiye mühendislerdi. Her askerin yanında kazma ve kürek taşıması zorunluydu.
- **Askeri Kariyer:** Gaius Marius reformlarından sonra ordu profesyonel hale geldi. Askerler uzun yıllar hizmet ettikten sonra emekli aylığı ve toprak alırdı.

Mimari ve Sanat

Mimari

- **Yenilikçi Teknikler:** Yunan mimarisinin estetiği ile Etrüsk ve kendi geliştirdikleri mühendislik tekniklerini (kemer, tonoz, kubbe) birleştirmişlerdir.
- **Anıtsal Yapılar:**
  - **Kolezyum (Flavian Amfitiyatrosu):** MS 80'de tamamlanmıştır. 50.000'den fazla izleyici kapasiteli, gladyatör dövüşleri ve halka açık gösterilere ev sahipliği yapan bir mimarlık ve mühendislik harikasıdır.
  - **Panteon:** Antik Roma'dan günümüze en iyi korunmuş yapıdır. Yüksekliği ve çapı 43.3 metre olan, dünyanın en büyük desteksiz beton kubbesine sahiptir.
  - **Zafer Takları:** Savaş zaferlerini ve önemli imparatorları onurlandırmak için inşa edilmiştir (Konstantin Takı, Titus Takı).
- **Kentsel Yapı:** Şehirler genellikle ızgara plan üzerine kurulurdu (**Hippodamos Planı'nın** Roma yorumu). Merkezde **Forum** yer alırdı.

Sanat

- **Heykel:** Yunan sanatını taklit etmelerine rağmen, özellikle **portre sanatında** daha gerçekçi (**verizm**) ve detaylı bir yaklaşım benimsemişlerdir (örneğin Augustus'un Prima Porta heykeli).
- **Mozaik ve Fresk:** Duvar ve zemin süslemelerinde doğa manzaraları, günlük yaşam ve mitolojik sahneler tasvir eden canlı freskler ve mozaikler kullanılmıştır (Pompei kalıntıları bunun en iyi örnekleridir).

Eğitim ve Bilgi Aktarımı

- **Eğitimin Amacı:** Roma'da eğitimin birincil amacı, iyi bir hatip ve yasa koyucu yetiştirmektir. Pratik hayata ve siyasete yöneliktir.
- **Aşamalar:**
  - **Temel Eğitim:** Yedi yaşından itibaren okuma, yazma ve hesaplama.
  - **Orta Eğitim:** 12-16 yaş arası. Edebiyat (özellikle Yunan ve Latin klasikleri), tarih, coğrafya, matematik.
  - **Yüksek Eğitim:** 16 yaşından sonra. Başta **Retorik (Hitabet Sanatı)** ve **Hukuk** olmak üzere felsefe.

- **Kütüphaneler:** Büyük halk kütüphaneleri (örneğin Traianus Forumu'ndaki kütüphane), bilgiye erişimin önemli bir aracıydı.
- **Acta Diurna:** (Günün Olayları) MÖ 59'da Jül Sezar tarafından başlatılan, resmi duyuruları ve günlük haberleri içeren, ilk düzenli yayın kabul edilen duyuru tahtaları veya gazeteler.

Günümüze Yansımaları ve Miras

Roma Medeniyeti'nin mirası, Batı uygarlığının temel direklerini oluşturur:

- **Hukuksal Miras:**
  - Roma Hukuku (özellikle *Corpus Iuris Civilis*), modern **Kıta Avrupası Hukuku** (Medeni Hukuk) sistemlerinin temelini oluşturur.
  - "Suçsuzluk Karinesi" ve "eşitlik" gibi temel hukuk ilkeleri günümüzde geçerlidir.
- **Dilsel Miras:**
  - Latince, **İtalyanca, İspanyolca, Fransızca, Portekizce, Romence** gibi Romen dillerinin doğrudan atasıdır.

- İngilizce ve diğer dillerdeki bilimsel ve teknik terimlerin çoğu Latince kökenlidir.

• **Mühendislik Mirası:**

- Modern yol, köprü ve kanalizasyon sistemlerinin tasarımı ve beton kullanımı gibi teknikler, Roma mühendisliğinin devamıdır.
- Roma kent planlaması (ızgara sistem, forum) birçok modern şehir için model olmuştur.

• **Siyasal Miras:**

- **Senato** kavramı, modern parlamentolarda (ABD Senatosu gibi) kurum adı olarak yaşamaktadır.
- **Cumhuriyet (Res Publica)** kavramı, modern cumhuriyetçi sistemlerin teorik temelini oluşturmuştur.

• **Kültürel Miras:**

- Klasik Sanat ve Mimarlık, Rönesans ve Neoklasik dönemlerde yeniden canlanmıştır (örneğin Washington D.C. ve Paris'teki binalar).
- Roma Katolik Kilisesi, Latince ve Roma idari yapısının unsurlarını Orta Çağ'a taşımıştır.

Roma Hukukundan Kaynağı Alan Modern Hukuk Kuralları

Roma Hukuku, günümüz Kıta Avrupası hukuk sistemlerinin (Medeni Hukuk) ve uluslararası hukukun temelini oluşturan en önemli mirastır.

. Temel Hukuki Prensipler:

- **Masumiyet Karinesi (Presumptio Innocentiae):** Bir kişinin suçu kanıtlanana kadar masum sayılması ilkesi. Modern ceza hukukunun temel direğidir.
- **Hukuk Önünde Eşitlik:** Başlangıçta sadece Roma vatandaşları için geçerli olsa da, **Ius Gentium** (Kavimler Hukuku) ile evrenselleşen ve herkese uygulanabilen hukukun geliştirilmesi fikri.
- **Özel Mülkiyetin Dokunulmazlığı:** Mülkiyet hakkının tanınması ve korunması.
- **Sözleşme Serbestisi (Pacta Sunt Servanda):** Sözleşmeye bağlılık ilkesi; yapılan anlaşmaların tarafları bağlaması kuralı.

. Özel Hukuk (Medeni Hukuk) Kavramları:

- **Muvazaa (Simulatio):** Tarafların üçüncü kişileri aldatmak amacıyla gerçek iradelerine uymayan hukuki işlemler yapması kavramı.
- **Haksız Fiil Sorumluluğu (Damnum Iniuria Datum):** Bir kişinin kusurlu hareketiyle başkasına zarar vermesi durumunda ortaya çıkan tazminat sorumluluğu.
- **Vasiyet ve Miras Hukuku:** Mirasçı atanması, vasiyetin şekil şartları ve mirasın intikali gibi modern miras hukukunun birçok temel kavramı Roma Hukuku'ndan alınmıştır.
- **Evlenme ve Aile Hukuku:** Evliliğin hukuki niteliği, evlat edinme (Adoptio) ve vasiyet gibi konulara dair sistematik düzenlemeler.
- **Hukuk Derlemesi:**
  - **Corpus Iuris Civilis:** İmparator I. Justinianus tarafından MS 6. yüzyılda yapılan bu derleme, Roma Hukukunun özetidir ve Orta Çağ'da yeniden keşfedilerek Batı Avrupa hukuk fakültelerinde temel ders kitabı olmuş, modern kodifikasyonlara (Fransız Medeni Kanunu - Code Civil) ilham vermiştir.

Roma Medeniyetinde Hristiyanlığın Gelişiminde Önemli Olaylar

Hristiyanlık, MS 1. yüzyılda Roma'nın Yahudiye eyaletinde ortaya çıktı ve İmparatorluğun resmi dini haline gelene kadar yüzlerce yıl süren zorlu bir süreç yaşadı.

- **Hız. İsa'nın Çarmıha Gerilmesi (Yaklaşık MS 30-33):** Roma'nın Yahudiye valisi Pontius Pilatus'un emriyle gerçekleştirilen bu olay, Hristiyanlık inancının temelini ve şehitlik kavramını oluşturmuştur.
- **Tarsuslu Pavlus'un Misyonerlik Faaliyetleri (MS 40'lar - 60'lar):** Pavlus, Hristiyanlığın sadece Yahudilere değil, tüm Roma İmparatorluğu'ndaki uluslara (Gentile) yayılması gerektiğini savundu. Misyonerlik gezileri sayesinde din, Anadolu, Yunanistan ve Roma gibi büyük merkezlere ulaştı.
- **İlk Büyük Baskınlar (Örneğin İmparator Nero Dönemi - MS 64):** Roma'daki Büyük Yangın'dan Hristiyanların sorumlu tutulması ve imparatorluk tanrılarına tapınmayı reddetmeleri nedeniyle Hristiyanlar sistematik zulme uğradı. Bu baskılar, Hristiyanların inançlarına bağlılığını pekiştirdi.

- . **Milano Fermanı (MS 313):** İmparator **Konstantin** ve Licinius tarafından ilan edildi. Hristiyanlığa karşı hoşgörüyü sağladı ve Hristiyanların imparatorluk içinde serbestçe ibadet etmelerine izin verdi. Bu, Hristiyanlık için dönüm noktasıdır.
- . **İznik Konsili (MS 325):** İmparator Konstantin'in çağrısıyla toplanan ilk ekümenik konsildir. Hristiyanlığın temel dogmalarını belirledi ve **Ariusçuluk** gibi sapkın kabul edilen inançları reddederek mezhepsel birliği sağlamayı amaçladı.
- . **Hristiyanlığın Devlet Dini Olması (MS 380):** İmparator **Theodosius** tarafından ilan edilen Selanik Fermanı ile Hristiyanlık, Roma İmparatorluğu'nun resmî ve tek dini haline geldi. Bu, pagan dinlerinin yasaklanması sürecini başlattı.

Roma'da Etkili Olan Felsefi Akımlar

Roma felsefesi, teorik düşünceden çok, pratik hayata ve etik değerlere odaklanmıştır ve büyük ölçüde Hellenistik dönem Yunan felsefesinden miras alınmıştır.

1. Stoacılık (Stoicism)

- **Temel Düşünce:** Hayatın amacının doğaya ve akla uygun yaşamak olduğu fikridir. İnsanlar, acı, zevk ve duygulara aldanmadan, kaderi kahramanca kabullenerek görevlerini yerine getirmelidirler.
- **Roma'ya Etkisi:** Roma'nın görev bilinci, disiplini ve vatandaşlık idealleriyle örtüştüğü için en popüler akım olmuştur.
- **Önemli Filozoflar:**
  - **Seneca (Lucius Annaeus Seneca):** İmparator Nero'nun danışmanıdır. **Basit yaşamı, öfkeyi kontrol etmeyi ve erdemi** savunmuştur. Eserlerinde, güçlülerin bile ölüm ve talihsizlik karşısında savunmasız olduğunu vurgulamıştır.
  - **Epiktetos:** Kölelikten kurtulmuş bir filozoftur. **İnsanın kontrolünde olan ve olmayan şeyler arasındaki ayrımı** öğreterek, mutluluğun dış olaylara karşı kayıtsız kalmakta yattığını savunmuştur.
  - **Marcus Aurelius:** Beş İyi İmparator'dan biridir. "**Meditasyonlar**" adlı eserinde, bir imparatorun bile zorluklar karşısında **akıl, öz disiplin ve**

sükûnet (Apatheia) ile nasıl hareket etmesi gerektiğini günlük tutarak anlatmıştır.

2. Epikürcülük (Epicureanism)

- **Temel Düşünce:** En yüksek iyi, **hazdır**. Ancak bu, bedensel hazlardan çok, zihinsel acıların ve korkuların (özellikle ölüm korkusu ve tanrı korkusu) yokluğu (**Ataraksia - Ruh Dinginliği**) anlamına gelir. Toplumsal yaşamdan çekilip, dostlarla sade bir hayat sürmeyi öğütler.
- **Önemli Filozof:**
  - **Lucretius (Titus Lucretius Carus): "De Rerum Natura" (Evrenin Doğası Üzerine)** adlı didaktik şiirinde Epiküros'un felsefesini sistemli bir şekilde anlatmıştır. Temel olarak atomculuğu savunmuş ve evrenin doğal yasalarla işlediğini, tanrıların müdahalesine gerek olmadığını öne sürerek ölüm korkusunu yenmeyi amaçlamıştır.

3. Eklektisizm (Eclecticism)

- **Temel Düşünce:** Tek bir felsefi okula bağlı kalmak yerine, farklı okullardan (özellikle Stoacılık ve Platonculuk) en iyi kabul edilen düşünceleri seçip birleştirme eğilimi.
- **Önemli Filozof:**
  - **Cicero (Marcus Tullius Cicero):** Devlet adamı, hatip ve filozoftur. Yunan felsefesini Latinceye aktarmış ve özellikle Roma hukukuna ve devlet yönetimine uygulanabilecek etik ilkeleri savunmuştur.

Roma'da Üçlü ve Dörtlü Sanat

Roma Medeniyeti'nde "üçlü sanat" veya "dörtlü sanat" gibi özel bir terim, modern anlamda güzel sanatları (resim, heykel, mimari) ifade etmek için kullanılmaz. Ancak, bu tür bir sınıflandırma, genellikle Orta Çağ'da ve daha sonra Rönesans'ta Yunan ve Roma eğitim mirasına atıfta bulunarak ortaya çıkmıştır:

- **Antik Eğitimdeki "Dörtlü Sanat" (Quadrivium):**
  - Roma eğitim sistemi, Hellenistik dönemden miras kalan **Yedi Özgür Sanat (Septem Artes Liberales)** kavramını içeriyordu.

- Bu yedi sanattan dördü, matematiksel bilimleri kapsayan **Quadrivium** (Dörtlü Yol) olarak adlandırılırdı:
  1. **Aritmetik** (Sayı Bilimi)
  2. **Geometri** (Mekân Bilimi)
  3. **Astronomi** (Gök Bilimi)
  4. **Müzik** (Oran Bilimi)
- Bu disiplinler, evreni anlamak için temel kabul edilirdi.
- **Antik Eğitimdeki "Üçlü Sanat" (Trivium):**
  - Geri kalan üç sanat ise dil ve mantık bilimlerini kapsayan **Trivium** (Üçlü Yol) idi:
    1. **Gramatik** (Dilbilgisi)
    2. **Retorik** (Hitabet Sanatı)
    3. **Diyalektik** (Mantık)
  - Roma'da, özellikle **Retorik ve Hukuk**, başarılı bir devlet adamı yetiştirmek için en önemli disiplinler olarak görülüyordu.

Dolayısıyla, Roma'da sanat (güzel sanatlar) değil, eğitim bilimleri, **Trivium** ve **Quadrivium** olarak üçlü ve dörtlü gruplara ayrılırdı.

Türkiye'de Hala Var Olan Roma Dönemi Eserleri Ya da Kalıntıları

Anadolu, Roma İmparatorluğu'nun en önemli ve zengin eyaletlerinden biriydi. Türkiye toprakları, günümüzde pek çok görkemli Roma dönemi eserine ev sahipliği yapmaktadır.

. Anıtsal Yapılar ve Kentler:

- **Aspendos (Antalya):** Akdeniz dünyasının günümüze kadar en iyi korunmuş Roma Tiyatrosu'na sahiptir. MS 2. yüzyılda inşa edilmiştir.
- **Efes Antik Kenti (İzmir):** Celsus Kütüphanesi'nin anıtsal cephesi, Hadrian Tapınağı, Büyük Tiyatro ve Yamaç Evleri, Roma döneminin ihtişamını gösterir.
- **Hierapolis (Pamukkale):** Antik havuzları, kaplıcaları ve MS 2. yüzyıla ait geniş tiyatrosu ile Roma hamam kültürünün izlerini taşır.
- **Perge (Antalya):** Anıtsal kapısı, sütunlu caddesi ve büyük stadyumu ile Pamfilya eyaletinin başkentlerinden biriydi.

- **Aizanoi (Kütahya):** Dünyanın en iyi korunmuş Zeus Tapınağı'na ve birleşik tiyatro-stadyum kompleksine sahip nadir antik kentlerden biridir.
- **Aphrodisias (Aydın):** Mermer heykeltıraşlık okulu ve stadyumuyla ünlü, Roma İmparatorluk döneminde büyük refah yaşamış bir kenttir.
- **Altyapı ve Yapılar (İstanbul ve Diğer Bölgeler):**
  - **Bozdoğan Kemer (Valens Su Kemer - İstanbul):** MS 4. yüzyıla tarihlenir. Şehre su sağlamak için yapılmış, hala ayakta olan devasa su kemeridir.
  - **Yerebatan Sarnıcı (İstanbul):** İmparator I. Justinianus döneminde (MS 6. yy) inşa edilmiş, sütunlu büyük su deposudur.
  - **Milyon Taşı (İstanbul):** Dört Roma yolu imparatorluğunun başkenti olan Konstantinopolis'ten (İstanbul) başlayan tüm karayolu mesafelerinin ölçüldüğü sıfır noktasıydı.
  - **Roma Köprüleri:** Adana'daki **Taşköprü** (Justinianus Köprüsü) ve diğer şehirlerdeki pek çok Roma köprüsü hala ulaşımda kullanılmaktadır.

- **Dara Antik Kenti (Mardin):** Doğu Roma'nın Sasanilere karşı bir garnizon kenti olarak inşa ettiği önemli kalıntılara sahiptir.